

Analýza měřicích nástrojů mapujících zátěž formálních pečovatелů

ANALYSIS OF MEASURING TOOLS MAPPING THE BURDEN OF FORMAL CAREGIVERS

Lenka Holasová¹

SOUHRN

Stárnutí populace patří mezi hlavní sociální rizika současné společnosti. Vzhledem ke vzrůstající délce dožití, pokroku v medicíně a zlepšujícím se životním podmínkám je čím dál tím důležitější zajištění dostatečných sociálních služeb a s tím spojené i adekvátní personální vybavení, a to zvláště profesionálními pečovateli (pracovníky v přímé péči). Tato profese však bývá neadekvátně financovaná a obvykle spojována se zátěží psychickou, ale také fyzickou a sociální. Předkládaný přehledový článek se zaměřuje na analýzu nástrojů, které se v zahraničí a rámcově i v tuzemských podmínkách používají k měření zátěže formálních pečovatелů.

Z 32 měřicích nástrojů vznikl přehled 9 oblastí mapujících zátěž formálních pečovatелů. Skrze zmapování zátěže formálních pečovatелů a ošetření potřeb, které v těchto oblastech mají, lze předejít syndromu vyhoření, zvýšené nemocnosti a zároveň preventivně působit v náročných situacích spojených s touto profesí.

KLÍČOVÁ SLOVA:

měřicí nástroje, pečovatel, zátěž, pracovní zátěž, měření, pracovník v sociálních službách

SUMMARY

Population ageing is one of the main social risks in today's society. Due to increasing life expectancy, progress in medicine, and constantly improving living conditions, provision of social services, especially adequate staffing (above all direct carer's staffing) is becoming more and more important. However, this profession is often undrepaid and associated with psychic as well as physical and social workload. The submitted review article focuses on analysis of instruments that are used domestically and abroad to measure the level of the caregiver's workload. Out of 32 measuring instruments, an overview of 9 fields describing the caregiver's workload was created. Learning about the caregiver's workload and responding to the needs they have in the above mentioned fields may prevent the burnout syndrome, increased morbidity, and, at the same time, it has preventive effect in various cases that may occur in this demanding job.

KEY WORDS:

caregiver, carer, burden, workload, measurement tools

ÚVOD

K významným jevům moderní společnosti náleží stárnutí populace, jež bylo zapsáno na seznam nových sociálních rizik. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) uvádí, že se mezi lety 2010–2050 v rámci členských zemí více než zdvoj-

1 Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

násobí počet osob starších osmdesáti let, tedy ze současných 4 % vzroste na bezmála 10 % [1]. Zásadní změny demografického a sociálního charakteru vyvolávají potřebu plánování procesů a forem zajištění dlouhodobé péče. Kromě jiného bude nutné také navýšit počet profesionálních pracovníků, ať už se zdravotní, nebo se sociální kvalifikací. Přestože z hlediska ekonomického i psychologického lze snahu o co nejdělsí pobyt seniorů v důvěrně známém domácím prostředí považovat za vhodnější, v mnoha případech není možné dlouhodobě zajistit domácí péči. V takovém případě se doporučuje vyhledat odpovídající institucionální zařízení [2].

V současné době se český sociální systém potýká s nedostatkem kvalitních zařízení dlouhodobé péče i s nedostatkem kvalifikovaného personálu zajišťujícího jejich chod [2]. Bohužel tuto skutečnost ovlivňuje i zvýšená fluktuace v tomto oboru, která je často spojována s nízkým finančním ohodnocením a také s psychickou a fyzickou zátěží na pracovišti. Vedoucí pracovníci pobytových zařízení by se proto měli zaměřit na mapování zátěže u svých podřízených a na základě těchto zjištění měnit pracovní podmínky či upravit vzdělávání zaměstnanců směřované na zátěžové oblasti s cílem snížit jejich fluktuaci a díky tomu si je udržet co nejdéle. Cílem přehledového článku je skrze obsahovou analýzu zahraničních a tuzemských odborných publikací zmapovat výzkumné nástroje měřící různé kategorie zátěže a využívané u cílové populace formálních pečovatelů.

NÁSTROJE HODNOTÍCÍ ZÁTĚŽ PEČOVATELE

V České republice chybí systematický přístup k posuzování zátěže pečovatele (Bruštíková [3]). Současně se v českých podmínkách nejčastěji setkáváme se studii, které pracují s nástroji měřícími pečovatelskou zátěž rodinných příslušníků, tedy pečovatelů neformálních. Tyto nástroje mohou identifikovat fyzickou i psychickou zátěž a předcházet tak zdravotním komplikacím, které samotná péče a obsluha další osoby obnáší [4].

Nicméně je podstatné zhodnotit všechny oblasti, které mohou vyvolávat zátěž. Zhodnocením jen objektivně zjistitelné zátěže se může přehlédnout jiná oblast, která může v pečovateli vyvolat ještě větší zátěž. Pro zkoumání zátěže profesních pečovatelů se můžeme inspirovat kromě nástrojů k měření zátěže neformálních pečovatelů i měřícími škálami pro určení zátěže ošetřovatelů, zdravotních sester a dalších profesí ve zdravotních službách [5].

Existuje několik přehledových studií, jež představují veškeré dostupné nástroje k měření zátěže pečovatelů. V českých databázích byly vyselektovány závěrečné práce studentů, kteří se zaměřili na přehled nástrojů pro neformální pečovatele. Bruštíková [3] představila ve své práci měřící nástroje a škály, jež byly převzaty z 26 studií. Práce Cetlové, Drahošové a Točíkové [6] představuje přehled dostupných měřících škál a nástrojů využívaných zvláště v ošetřovatelství, z nichž bylo možné použít pro tuto práci tři měřící nástroje zaměřené na zátěž ošetřovatele a neformálního pečovatele.

V anglicky psané literatuře byl přehled dostupných nástrojů rozsáhlejší. Například Roachová a Welchová [7] uvedla 35 obecných nástrojů a 19 nástrojů zaměřených na zátěž u osob pečujících o rodinné příslušníky s demencí. Fitzpatrick a posl. [8] přiblížili ve své publikaci přehled 26 měřících nástrojů zaměřených obecně na zátěž pečovatele, ale i nástroje měřící zátěž pečujících o osoby s demencí či s duševním

onemocněním. Na nástroje zjišťující zátěž u pečujících o osoby s duševním onemocněním či mentálním postižením se zaměřil i Gelkopf a Roe [9]. Ten do své publikace zahrnul 43 měřících nástrojů.

V analýze měřících nástrojů bylo nalezeno pouze několik studií zaměřených na formální pečovatele. Například Czuba [10] se ve své magisterské práci zabýval pracovní zátěží formálních pečovatelů, která může vést i k syndromu vyhoření. Zátěž formálních pečovatelů může být ovlivněna projevy behaviorálních a psychologických symptomů demence daného klienta [11] nebo úrovní soběstačnosti klientů měřených pomocí škály ADL [12]. Z důvodů nadměrné pečovatelské zátěže může docházet i k nedostatku osob poskytujících profesionální péči [13]. Farcnik a Persyko [14] ve své práci popsali sedm měřících nástrojů zjišťujících zátěž formálních pečovatelů a především upozornili na potřebu vytvořit komplexní měřicí nástroj pro pečovatele. Zcela nový komplexní nástroj, jenž nevznikl přeformulací již existujících nástrojů, jak je tomu v jiných studiích [11, 12], můžeme nalézt ve výzkumu Auerové a spol. [15]. Její tým vytvořil pro svoji práci nástroj, který vycházel z kvalitativních rozhovorů s formálními pečovateli v domovech pro seniory a zaměřil se na jejich vnímání zátěže.

Mimo výše uvedené rešerše existuje několik studií, jež se zaměřily na zátěž (spojovanou zvláště se stresem a depresí) formálních pečovatelů, kteří buď pracují jako terénní pečovatelé [16, 17], nebo jako zdravotní sestry či ošetřovatelé v zařízeních sociálních služeb [17, 18, 19], či jako formální pečovatelé v domovech s pečovatelskou službou či v domovech pro seniory [10, 11, 20, 21].

PŘEHLED KATEGORIÍ ZÁTĚŽE MĚŘENÝCH DOSTUPNÝMI MĚŘICÍMI NÁSTROJI

Do analýzy byly zahrnuty měřicí nástroje, jež byly použity ve výzkumech měřících zátěž formálních i neformálních pečovatelů. Pro přehled kategorií zátěže bylo využito systematické analýzy dostupných tuzemských a zahraničních zdrojů z databází EBSCO, ResearchGate, ProQuest, PubMed a ScienceDirect. Využitá klíčová slova byla ve spojení „caregiver burden“ či „workload“, včetně blízkého pojmosloví, jež bylo ve výzkumech použito k mapování zátěže.

Výsledkem obsahové analýzy měřících nástrojů se stala kategorizace druhů měřené zátěže. Pomocí analýzy 32 měřících nástrojů, jejich obsahu a tematického zaměření byly různé formy zátěže členěny do kategorií a podkategorií [5]. V rámci analýzy byla do jednotlivých kategorií a podkategorií řazena taková témata, která se nejčastěji opakovala u více měřících nástrojů. Východiskem pro vytvoření kategorií a podkategorií se staly opakující se otázky v měřících nástrojích, jež se daly do daných tematicky shodných oblastí zahrnout. Pokud se otázka vymykala dané tematické oblasti, byla zařazena do nové kategorie zátěže. Podkategorie byly na závěr shrnuty do oblastí zátěže (kategorií), kterých nakonec bylo vytvořeno devět.

Do kategorizace nebyly zahrnuty nástroje, jež jsou rozšířenou verzí jiné měřicí škály, či další měřicí nástroje z důvodu nízké paralely k výzkumnému tématu (např.: CGSQ [22], MSAS [24]) či z důvodu nedostupnosti (nutný poplatek za zobrazení, poplatek za vstup do stránek apod.).

Oblast zátěže	Podkategorie	Měřicí nástroje
organizační zátěž	spravedlnost v organizaci	AWLS
	hodnoty organizace	AWLS
	technické vybavení	AWLS, CDiS
časová zátěž	časová zátěž (administrativní zátěž)	AWLS, CBI, MD, CSI, CAS, ERI
	zahlcení povinnostmi	CSI, PDCB, MBS, CDiS, SVF78, PSS, ERI
zátěž v oblasti základních činností péče (ADL)	aktivizace (zaměstnat se)	ADŽ, CDS, CPBQ
	bezpečné prostředí	ADŽ, CDS, RAI
	bolest	ADŽ, CDiS
	hygiena	ADŽ, ADL, CDS, TOZ, CDiS
	klid a spánek (denní/noční režim)	ADŽ, NPI-NH, CSI, TBS, PDCB
	komunikace	ADŽ, CDS, CPBQ, RAI, CDiS
	mobilita	ADŽ, NPI-NH, CDS, TOZ, CDiS, ADL
	oblékání	ADŽ, ADL, CDS, SCB
	orientace	ADŽ, ABS
	příjem potravy	ADŽ, ABS, ADL, NPI-NH, CDS, TOZ, SCB, CDiS
	sexualita	ADŽ
	spiritualita	ADŽ
	vylučování	ADŽ, ABS, ADL, CDS, TBS, RAI, TOZ, SCB, CDiS
	vztahy, sociální kontakt	ADŽ, CDS, CPBQ, RAI, SCB
zátěžové situace	ADŽ, SVF78	
Zátěž v důsledku behaviorálních a psychologických příznaků demence (BPSD)	agrese — násilí, vulgarismus	ABS, NPI-NH, TBS, CDiS, BAS
	behaviorální změny a nálady — deprese, apatie, euforie, úzkost apod.	ABS, NPI-NH, CSI, TBS, RAI, PDCB, SCB, CDiS, BAS
	halucinace	ABS, NPI-NH, TBS
	kognice	RAI — HC, SCB, CDiS
	potulování	ABS, TBS, SCB, CDiS
	smysl pro pravidla a hodnoty	CDS
vztahy na pracovišti	manažerská podpora + ocenění	AWLS, PCTB, ERI
	podpora spolupracovníků	AWLS, PCTB, SVF78, ERI
	pracovní vztahy	AWLS, PCTB
	pracovní klima (stimulanty kreativity — svoboda, výzvy, konflikty)	SVF78, ERI
fyzická zátěž	fyzická námaha, úroveň fyzického zdraví pečovatele	CSI, CBI, CPBQ, PDCB, CRA, CDiS, PCB, BAS, BCOS, CAS, RCWBS

Oblast zátěže	Podkategorie	Měřicí nástroje
psychická zátěž + symptomy syndromu vyhoření	nepohodlí pečovatele, ztráta naplnění z práce (motivace, sympatie k práci)	CSI, ZBI, SVF78, BD, CAS, MBI-HSS
	depersonalizace (klient=objekt, bezcitnost)	MBI-HSS
	úroveň psychického zdraví pečovatele, emoční vyčerpání + neurotické potíže, příznaky deprese, stresu (únava, vznětlivost, ztráta pozornosti, podrážděnost, vysoká zodpovědnost, nervozita, otupělost, ztráta chuti k jídlu, ztráta trpělivosti apod.)	CPBQ, MD, MBS, CRA, SVF78, CES-D, SPÚ, BD, BAS, CSI, PSS, BCOS, CAS, RCWBS, MBI-HSS, ERI
sociální zátěž	podpora rodiny	PCTB, CRA, SVF78, CSI, BCOS, CAS, RCWBS
	schopnost oddělit pracovní a soukromý život	PCTB, BD, CAS, RCWBS, ERI
vztah s klientem	ocenění klientem	ZBI, CRA, BAS, CAS
	schopnost poznat, co klient potřebuje	CAS, MBI-HSS
	spolupráce s klientem	TOZ, CDiS, BCOS
	vývojové změny u klienta — změna osobnosti, zhoršení zdrav. stavu	CSI, PCTB, SCB, BAS, CAS

TAB. 1: Kategorizace zátěže a užívaných nástrojů

POUŽITÉ NÁSTROJE V REŠERŠI:

- ABS — Abe's BPSD score [23]
 ADL — Activities of Daily Living [12, 25]
 ADŽ — Aktivity denního života [26]
 AWLS — Areas of Worklife Survey [27]
 BAS — Burden Assesment Schedule [28]
 BCOS — Caregiver Outcome Scale [29]
 BD — Bortnerův dotazník [30]
 CAS — Caregiver Appraisal Scale [25]
 CBI — Caregiver Burden Inventory [31]
 CDiS — Caregiver Difficulty Scale [32]
 CDS — Care Dependency Scale [33]
 CES-D — Canter for Epidemiologic Studies Depression Scale [34]
 CPBQ — Caregiver Percieved Burden Questionare [35]
 CRA — Caregiver Reaction Assessment [36]
 CSI — Caregiver Strain Index [37]
 ERI — Effort-reward imbalance [40]
 MBI-HSS — The Maslach Burnout Inventory — Human Services Survey [38]
 MBS — Montgomery's Burden Scale [39]
 MD — Meisterův dotazník [41]
 NPI-NH — The Neuropsychiatric Inventory — Nursing Home Version [42]
 PCB — Perceived Caregiver Burden Scale [43]
 PCTB — Professional Care Team Burden [15]
 PDCB — Parkinson's Disease Caregiver Burden Questionnaire [44]

- PSS — Perceived Stress Scale [45]
 RAI— Resident Assessment Instrument [46]
 R-CWBS — Rapid Caregiver Well-being Scale [47]
 SCB — Screen For Caregiver Burden [48]
 SPÚ — Dotazník subjektivních pocitů únavy [49]
 SVF 78 — Stressverarbeitungsfragebogen (Dotazník pracovní zátěže) [50]
 TBS — Troublesome Behavior Scale [12]
 TOZ — Test ošetrovatelské zátěže [51]
 ZBI — Zarit burden interview [52]

DISKUZE

Téma zátěže formálního pečovatele můžeme vnímat jako dosud dostatečně neprozkoumané, zejména v celé jeho komplexnosti. Výzkumy zmíněné v této práci se obvykle zabývaly pouze jedním typem zátěže. V zahraniční literatuře byl v r. 2015 publikován nový měřicí nástroj Stefanie Auerové a jejích spolupracovníků Professional Care Team Burden (PCTB) scale pro mapování zátěže v profesionálních pečujících týmech [15]. Reliabilita tohoto měřicího nástroje je relativně vysoká (*Cronbach's Alpha* 0,785), velkým limitem je však nízký zkoumaný vzorek.

Jednoznačně lze konstatovat, že na subjektivním vnímání pocitu zátěže se podílí mnoho faktorů [10, 13, 16, 21, 53, 54]. Patří k nim doba trvání zátěže, zejména dlouhodobě trvající stres, nedostatek odpočinku, množství přesčasových hodin, nevyhovující pracovní podmínky, nevhodné pracovní prostředí, nedostatečné odborné znalosti, nefungující tým, dlouhodobý pocit neuspokojení z výsledků práce, pocit nedostatečného finančního ocenění, fyzické a psychické vyčerpání organismu a další faktory ovlivňující práci formálního pečovatele.

Pokud některý z výše uvedených faktorů trvá dlouhodobě, lze téměř s jistotou očekávat (dříve nebo později) příznaky syndromu vyhoření. Důležitá je především prevence, včasná diagnostika rizika vyhoření, případně co nejrychlejší změna v součinnosti s vhodnou terapií [55].

Vysoká zátěž profesionálních pečovatelů ovlivňuje v mnoha směrech kvalitu jejich života. Především je to jejich pracovní výkon, sociální život, rodinný život, kvalita spánku, partnerské vztahy a dále také zdraví a uspokojení z vykonané práce, což má přímý vliv na pocit smyslu života a seberealizace [4].

Pro definování faktorů, které mohou významně ovlivnit subjektivní vnímání pečovatelské zátěže, je zapotřebí vycházet z individuálních potřeb pečujících osob. Platí zde přímá úměra. Čím více potřeb pečující osoby je uspokojeno, tím je její stabilita výraznější a subjektivní vnímání zátěže je i při srovnatelně náročné pracovní zátěži nižší [2].

ZÁVĚR

Tento článek se zaměřil na analýzu měřicích nástrojů mapujících zátěž formálních pečovatelů. Dostupná literatura nenabízí žádný výzkum, který by se zabýval vnímá-

ním zátěže v celém jejím rozsahu, tedy mapoval veškeré oblasti, které jsou s touto profesí spojeny. Výzkumy popisující pracovní zátěž formálních pečovatелů nebo studie zabývající se psychickou a fyzickou zátěží u zdravotnického personálu či managementu nejsou proto dostačující. Pro hlubší poznání problematiky zátěže formálních pečovatелů je podstatné zjistit, co opravdu způsobuje extrémní zátěž při výkonu této profese a jak může management se získanými poznatky pracovat.

Zviditelnění problematiky zátěže formálních pečovatелů a s tím spojené návrhy řešení by mohly vést mimo jiné také ke zkvalitnění poskytované péče. Můžeme předpokládat, že vyšší kvalita poskytované péče povede ke vzrůstu prestiže povolání v sociálních službách a k nárůstu počtu zájemců o tuto profesi. Zviditelnění problematiky by také mohlo dále vést k přiblížení představy laické veřejnosti o náročnosti práce v pečujících profesích.

Závěrem je nutno dodat, že pomáhající (pečující) profesi je třeba považovat za nesmírně užitečnou, naplňující, a zejména nepostradatelnou vzhledem ke stále vzrůstajícímu počtu osob v seniorském věku. V souvislosti se stále se zvyšující poptávkou po této profesi ze strany jejich uživatelů by k atraktivnosti povolání profesionálních pečovatелů přispělo zlepšování jejich pracovních podmínek, vyšší finanční ohodnocení a odpovídající celospolečenský respekt. Díky jejich činnosti mohou senioři důstojně prožívat stáří jak v domácím prostředí, tak zejména v pobytových zařízeních.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] COLOMBO, Francesca a Jérôme MERCIER. Help wanted ! Balancing fair protection and financial sustainability in long-term care. *Aging and Long-term Care*. 2011.
- [2] JIRKOVSKÁ, Blanka. *Pracovní podmínky a podpora zdraví pracovníků v oblasti péče o seniory*, 2016. Karlova Univerzita.
- [3] BRUŠTÍKOVÁ, Radka. *Měřicí nástroje zátěže pečovatele*. 2017. Univerzita Palackého v Olomouci.
- [4] TOŠNEROVÁ, Tamara. *Pocity a potřeby pečujících u starší rodinné příslušníky: průvodce pro zdravotníky a profesionální pečovatele*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2001. ISBN 80-238-8001-2.
- [5] HOLASOVÁ, Lenka. *Mapování zátěže u pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory*, 2019. Univerzita Karlova.
- [6] CETLOVÁ, Lada, Lenka DRAHOŠOVÁ a Irena TOČÍKOVÁ. *Hodnotící a měřící škály pro nelékařské profese*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2012. ISBN 978-80-87035-45-0.
- [7] ROACH, Mary Jo a Lisa C. WELCH. *Caregiver Well-Being. Toolkit — Brown University* [online]. 2000 [vid. 2019-11-03]. Dostupné z: <http://www.chcr.brown.edu/pcoc/familyburden.htm>
- [8] FITZPATRICK, R, A BOWLING, E GIBBONS, K HAYWOOD, C JENKINSON, A MACKINTOSH a M PETERS. *A Structured Review of Patient-reported Measures in Relation to Selected Chronic Conditions, Perceptions of Quality of Care and Carer Impact*. 2006. Department of Public Health, University of Oxford
- [9] GELKOPF, Marc a David ROE. *Evaluating Outcome Domains Assessing Caregivers of Individuals with Mental Illness: A Review* [online]. 2014. ISSN 00147370. Dostupné z: doi:10.1111/famp.12056
- [10] CZUBA, Karol. *Understanding formal caregivers and work stress An interpretive description study*, 2015. Auckland University.
- [11] SONG, Jun Ah a Younjae OH. *The Association Between the Burden on Formal*

- Caregivers and Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia (BPSD) in Korean Elderly in Nursing Homes. *Archives of Psychiatric Nursing* [online]. 2015. ISSN 08839417. Dostupné z: doi:10.1016/j.apnu.2015.06.004
- [12] MIYAMOTO, Yuki, Hisateru TACHIMORI a Hiroto ITO. Formal Caregiver Burden in Dementia: Impact of Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia and Activities of Daily Living. *Geriatric Nursing* [online]. 2010. ISSN 01974572. Dostupné z: doi:10.1016/j.gerinurse.2010.01.002
- [13] HODGKIN, Suzanne, Jeni WARBURTON, Pauline SAVY a Melissa MOORE. Workforce Crisis in Residential Aged Care: Insights from Rural, Older Workers. *Australian Journal of Public Administration* [online]. 2017, **76**(1), 93–105. ISSN 14678500. Dostupné z: doi:10.1111/1467-8500.12204
- [14] FARCNIK, Karl a Michelle S. PERSYKO. *Assessment, measures and approaches to easing caregiver burden in Alzheimer's disease* [online]. 2002. ISSN 1170229X. Dostupné z: doi:10.2165/00002512-200219030-00004
- [15] AUER, Stefanie, Elmar GRAESSEL, Carmen VIREECKL, Ursula KIENBERGER, Edith SPAN a Katharina LUTTENBERGER. Professional Care Team Burden (PCTB) scale — reliability, validity and factor analysis. *Health and Quality of Life Outcomes* [online]. 2015. ISSN 14777525. Dostupné z: doi:10.1186/s12955-014-0199-8
- [16] HOHNEN, Pernille a Rasa NAUJANIENE. Underpaid, Overworked, but Happy? Ambiguous Experiences and Processes of Vulnerabilisation in Domiciliary Elderly Care. 2012, (May 2015).
- [17] LIANG, Yao Dan, Ya Li WANG, Zhi LI, Li HE, Ying XU, Qing ZHANG, Gui Ying YOU a Xu Hua MI. Caregiving burden and depression in paid caregivers of hospitalized patients: A pilot study in China. *BMC Public Health* [online]. 2017. ISSN 14712458. Dostupné z: doi:10.1186/s12889-017-4563-6
- [18] ŽIDKOVÁ, Zdeňka, Jaroslava MARTINKOVÁ, Martina PAULOVÁ a Marta SVAČINKOVÁ. Psychická zátěž zaměstnanců v „pomáhajících profesích“ ve zdravotnictví [online]. 2001, 4–8 [vid. 2019-11-03]. Dostupné z: http://files.zdenka-zidkova-psvz.webnode.cz/200000017-e2950e3901/psychicka_zatez_zzf.pdf
- [19] GAO, Yu Qin, Bo Chen PAN, Wei SUN, Hui WU, Jia Na WANG a Lie WANG. Anxiety symptoms among Chinese nurses and the associated factors: a cross sectional study. *BMC Psychiatry* [online]. 2012. ISSN 1471244X. Dostupné z: doi:10.1186/1471-244X-12-141
- [20] GRIFFITHS, Alys Wyn, Alex M. WOOD a Sara TAI. The prospective role of defeat and entrapment in caregiver burden and depression amongst formal caregivers. *Personality and Individual Differences* [online]. 2018, **120**(August 2017), 24–31. ISSN 01918869. Dostupné z: doi:10.1016/j.paid.2017.08.026
- [21] ŠTAMBUK, Ana a Kristina LEVAK. Poteškoće i dobrobiti rada s osobama oboljelim od demencije iz perspektive formalnih njegovatelja. *Revija za socijalnu politiku* [online]. 2018. ISSN 13302965. Dostupné z: doi:10.3935/rsp.v25i2.1442
- [22] BRANNAN, Ana Maria, Craig Anne HEFLINGER a Leonard BICKMAN. The Caregiver Strain Questionnaire. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders* [online]. 1997, **5**(4), 212–222 [vid. 2019-11-27]. ISSN 1063-4266. Dostupné z: doi:10.1177/106342669700500404
- [23] ABE, K., T. YAMASHITA, N. HISHIKAWA, Y. OHTA, K. DEGUCHI, K. SATO, K. MATSUZONO, Y. NAKANO, Y. IKEDA, Y. WAKUTANI a Y. TAKAO. A new simple score (ABS) for assessing behavioral and psychological symptoms of dementia. *Journal of the Neurological Sciences* [online]. 2015. ISSN 18785883. Dostupné z: doi:10.1016/j.jns.2015.01.029
- [24] PORTENOY, R. K., H. T. THALER, A. B. KORNB�ITH, J. MCCARTHY LEPORE, H. FRIEDLANDER-KLAR, E. KIYASU, K. SOBEL, N. COYLE, N. KEMENY, L. NORTON a H. SCHER. The Memorial Symptom Assessment Scale: an instrument for the evaluation of symptom prevalence, characteristics and distress. *European Journal of Cancer* [online]. 1994. ISSN

09598049. Dostupné z: doi:10.1016/0959-8049(94)90182-1
- [25] LAWTON, M. Powell a Elaine M. BRODY. Assessment of older people: Self-maintaining and instrumental activities of daily living. *Gerontologist* [online]. 1969. ISSN 17585341. Dostupné z: doi:10.1093/geront/9.3_Part_1.179
- [26] PROCHÁZKOVÁ, E. *Práce s biografii a plány péče*. Prague: Sestra (Mladá fronta), 2014. ISBN 8020431861, 9788020431868.
- [27] LEITER, Michael P. a Christina MASLACH. *AREAS OF WORKLIFE: A STRUCTURED APPROACH TO ORGANIZATIONAL PREDICTORS OF JOB BURNOUT* [online]. 2003. ISBN 076231057X. Dostupné z: doi:10.1016/S1479-3555(03)03003-8
- [28] SENG, Boon Kheng, Nan LUO, Wai Yee NG, June LIM, Hui Ling CHIONH, Jenny GOH a Philip YAP. Validity and reliability of the zarit burden interview in assessing caregiving burden. *Annals of the Academy of Medicine Singapore*. 2010. ISSN 03044602.
- [29] BAKAS, Tamilyn, Victoria CHAMPION, Susan M. PERKINS, Carol J. FARRAN a Linda S. WILLIAMS. Psychometric testing of the revised 15-item bakas caregiving outcomes scale. *Nursing Research* [online]. 2006. ISSN 00296562. Dostupné z: doi:10.1097/00006199-200609000-00007
- [30] HORVÁTH M, FRANTÍK E, JOSÍFKO M, Kožená L. BORTNERŮV DOTAZNÍK. SZŮ [online]. 1983 [vid. 2019-11-23]. Dostupné z: http://www.khshk.cz/e-learning/kurs5/5_bortnerv_dotaznk.html
- [31] NOVAK, Mark. Application of a Multidimensional Caregiver Burden Inventory. *Gerontologist* [online]. 1989. ISSN 17585341. Dostupné z: doi:10.1093/geront/29.6.798
- [32] MCCALLION, Philip, M. MCCARRON a L. T. FORCE. A measure of subjective burden for dementia care: The Caregiving Difficulty Scale — Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disability Research* [online]. 2005. ISSN 09642633. Dostupné z: doi:10.1111/j.1365-2788.2005.00670.x
- [33] DIJKSTRA, Ate, Güldam Hakverdioğlu YÖNT, Esra Akin KORHAN, Marta MUSZALIK, Kornelia KEOGONEKDZIORA-KORNATOWSKA a Mizue SUZUKI. The Care Dependency Scale for measuring basic human needs: An international comparison. *Journal of Advanced Nursing* [online]. 2012, **68**(10), 2341–2348. ISSN 03092402. Dostupné z: doi:10.1111/j.1365-2648.2011.05939.x
- [34] RADLOFF, Lenore Sawyer. The CES-D Scale: A Self-Report Depression Scale for Research in the General Population. *Applied Psychological Measurement* [online]. 1977. ISSN 15523497. Dostupné z: doi:10.1177/014662167700100306
- [35] ERDER, M. Haim, Teresa K. WILCOX, Wen Hung CHEN, Sean O'QUINN, Juliana SETYAWAN a Judith SAXTON. A new measure of caregiver burden in Alzheimer's disease: The caregiver-perceived burden questionnaire. *American Journal of Alzheimer's Disease and other Dementias* [online]. 2012. ISSN 19382731. Dostupné z: doi:10.1177/1533317512456449
- [36] GIVEN, Charles W., Barbara GIVEN, Manfred STOMMEL, Clare COLLINS, Sharon KING a Susan FRANKLIN. The caregiver reaction assessment (CRA) for caregivers to persons with chronic physical and mental impairments. *Research in Nursing & Health* [online]. 1992. ISSN 1098240X. Dostupné z: doi:10.1002/nur.4770150406
- [37] ROBINSON, B. C. Validation of a caregiver strain index. *Journals of Gerontology* [online]. 1983. ISSN 00221422. Dostupné z: doi:10.1093/geronj/38.3.344
- [38] LOERA, Barbara, Daniela CONVERSO a Sara VIOTTI. Evaluating the Psychometric Properties of the Maslach Burnout Inventory-Human Services Survey (MBI-HSS) among Italian Nurses: How Many Factors Must a Researcher Consider? *PLoS ONE* [online]. 2014, **9**(12), e114987. ISSN 1932-6203. Dostupné z: doi:10.1371/journal.pone.0114987
- [39] ANDERSON, Laurie, Laura C. POLACEK, Kimberson TANCO, Laurie ANDERSON, Laura C. POLACEK a Kimberson TANCO. Measurement of Caregiver Burden. In: *Cancer Caregivers* [online]. 2019. Dostupné z: doi:10.1093/med/9780190868567.003.0006

- [40] SIEGRIST, Johannes, Natalia WEGE, Frank PÜHLHOFER a Morten WAHRENDORF. A short generic measure of work stress in the era of globalization: effort–reward imbalance. *International Archives of Occupational and Environmental Health* [online]. 2009, **82**(8), 1005–1013. ISSN 0340-0131. Dostupné z: doi:10.1007/s00420-008-0384-3
- [41] HLADKÝ, A. a Z. ŽIDKOVÁ. *Metody hodnocení psychosociální pracovní zátěže: metodická příručka* [online]. 1. Prague: Karolinum, 1999. ISBN 9788071848905. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=ICCAAAAACAAJ>
- [42] CUMMINGS, Jeffrey L. *Neuropsychiatric Inventory Nursing Home Version (NPI-NH) Comprehensive Assessment of Psychopathology in Patients with Dementia Residing in Nursing Homes*. nedatováno.
- [43] GUPTA, Rashmi. The Perceived Caregiver Burden scale for caregivers of elderly people in India. *Journal of Applied Gerontology* [online]. 2007. ISSN 07334648. Dostupné z: doi:10.1177/0733464806297685
- [44] ZHONG, Michael, Richard PEPPARD, Dennis VELAKOULIS a Andrew H. EVANS. The relationship between specific cognitive defects and burden of care in Parkinson's disease. *International Psychogeriatrics* [online]. 2016. ISSN 1741203X. Dostupné z: doi:10.1017/S1041610215001593
- [45] COHEN, Sheldon, T KAMARCK a R MERMELSTEIN. A global measure of perceived stress. *Journal of health and social behavior* [online]. 1983, **24**(4), 385–96. ISSN 0022-1465. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/6668417>
- [46] MORRIS, John N., Sue NONEMAKER, Katharine MURPHY, Catherine HAWES, Brant E. FRIES, Vincent MOR a Charles PHILLIPS. A Commitment to Change: Revision of HCFA's RAI. *Journal of the American Geriatrics Society* [online]. 1997, **45**(8), 1011–1016. ISSN 00028614. Dostupné z: doi:10.1111/j.1532-5415.1997.tb02974.x
- [47] TEBB, Susan S., Marla BERG-WEGER a Doris M. RUBIO. The caregiver well-being scale: Developing a short-form rapid assessment instrument. *Health and Social Work* [online]. 2013. ISSN 03607283. Dostupné z: doi:10.1093/hsw/hlt019
- [48] VITALIANO, P. P., J. RUSSO, H. M. YOUNG, J. BECKER a R. D. MAIURO. The Screen for Caregiver Burden. *Gerontologist* [online]. 1991. ISSN 00169013. Dostupné z: doi:10.1093/geront/31.1.76
- [49] ASAOKA, Shoichi, Sayaka ARITAKE, Yoko KOMADA, Akiko OZAKI, Yuko ODAGIRI, Shigeru INOUE, Teruichi SHIMOMITSU a Yuichi INOUE. Factors Associated With Shift Work Disorder in Nurses Working With Rapid-Rotation Schedules in Japan: The Nurses' Sleep Health Project. *Chronobiology International* [online]. 2013, **30**(4), 628–636. ISSN 0742-0528. Dostupné z: doi:10.3109/07420528.2012.762010
- [50] ISING, Marcus, Peter WEYERS, Wilhelm JANKE a Gisela ERDMANN. Die Gütekriterien des SVF78 von Janke und Erdmann, einer Kurzform des SVF120. *Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie* [online]. 2001. ISSN 0170-1789. Dostupné z: doi:10.1024//0170-1789.22.4.279
- [51] MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních* [online]. 1. Prague: Grada, 2011. ISBN 9788024731483. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=tKikFfu3nf0C>
- [52] BÉDARD, Michel, D. William MOLLOY, Larry SQUIRE, Sacha DUBOIS, Judith A. LEVER a Martin O'DONNELL. The Zarit Burden Interview: A new short version and screening version. *Gerontologist* [online]. 2001. ISSN 00169013. Dostupné z: doi:10.1093/geront/41.5.652
- [53] SCHWENDIMANN, René, Suzanne DHAINI, Dietmar AUSSERHOFER, Sandra ENGBERG a Franziska ZÚÑIGA. Factors associated with high job satisfaction among care workers in Swiss nursing homes — A cross sectional survey study. *BMC Nursing* [online]. 2016, **15**(1), 1–10. ISSN 14726955. Dostupné z: doi:10.1186/s12912-016-0160-8
- [54] BATISTA, Marina Picazzio Perez, Juliana de Oliveira BARROS, Maria Helena Morgani DE ALMEIDA, Elisabete Ferreira MÂNGIA a Selma LANCMAN. Formal caregivers of older adults: Reflection about their practice.

Revista de Saude Publica [online]. 2014, **48**(5), 732–738. ISSN 00348910. Dostupné z: doi:10.1590/S0034-8910.2014048005270
[55] KEBZA, Vladimír a Iva ŠOLCOVÁ.
SYNDROM VYHOŘENÍ (Informace pro lékaře,

psychology a další zámce o teoretické zdroje, diagnostické a intervenční možnosti tohoto syndromu). Praha: SZÚ, 2003. ISBN 80-7071-231-7.

Tato práce vznikla za podpory projektu Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě reg.č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734 financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

PhDr. Lenka Holasová

KREAS, Filozofická fakulta UK
nám. Jana Palacha 1/2
116 38 Praha 1 — Staré Město
E-mail: l.holasova@email.cz